

УДК 378.661.014.3

БАГАТОРІВНЕВІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ В УМОВАХ СТУПЕНЕВОЇ ОСВІТИ В США

Пікон К.С.

Global Professional Consulting, США

У статті окреслено особливості ступеневої освіти та багаторівневої професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи в США. Визначено специфіку поняття багатоступеневої освіти. Розглянуто основні академічні програми – традиційні та комбіновані, – котрі пропонують вищі навчальні заклади США. Проаналізовано можливості та етапи здобуття фаху медичної сестри в США. Прослідковано зв'язок між якістю надання медичних послуг та рівнем професійної підготовки медсестер у закладах вищої освіти США.

Ключові слова: багаторівнева освіта, ступенева освіта, майбутні фахівці сестринської справи, професійна підготовка, професійна підготовка майбутніх медсестер, освіта США.

Постановка проблеми. Сестринська справа є обов'язковою і невід'ємною складовою частиною системи охорони здоров'я. Ця галузь має в своєму розпорядженні значну частину кадрових ресурсів, завдяки чому створюються реальні потенційні можливості для задоволення потреб населення в доступній медичній допомозі. Нині гостро стоїть питання докорінних змін у освіті медичних сестер, оскільки в Україні спостерігається складна ситуація із забезпеченням практично усіх ланок охорони здоров'я медсестринськими кадрами. Подібна проблема існує і в системі професійної підготовки медичних сестер. Нині спостерігається тенденція до узгодження Галузевих стандартів підготовки медсестринських кадрів із міжнародними вимогами, внаслідок чого окреслюються нові напрямки професійної діяльності фахівців сестринської справи. Зазначені зміни вимагають ґрунтовних педагогічних досліджень і розробки наукових підходів до процесу підготовки таких фахівців в умовах ступеневої освіти. Окрім того, актуалізується необхідність зарубіжного досвіду професійної підготовки медсестер, зокрема у тих країнах, де система охорони здоров'я перебуває на вищому рівні розвитку. Найбільшого розвитку багаторівнева ступенева освіта медичних сестер набула в США.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях вітчизняних та зарубіжних вчених неодноразово поставали різні аспекти проблеми підготовки медсестринських кадрів. Зокрема, Виокремлюються такі напрямки, у яких проводилися дослідження: тенденції розвитку вищої медсестринської освіти в умовах євроінтеграції (І. Губенко, Б. Локай, М. Шегедін та ін.); соціально-історичні характеристики вищої медсестринської освіти в Україні та зарубіжних країнах (С. Андрейчин, О. Горай, І. Мельничук та ін.); напрями наукового пошуку в медсестринстві (І. Бойчук, І. Радзівська, В. Шатило та ін.); специфіка ступеневої освіти медичних сестер (Ю. Гребеник [3], А. Єгорова [4], І. Махновська [5] та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри те, що проблемі медсестринської освіти загалом і в окремих країнах зокрема присвячено велику кількість досліджень, система підготовки медичних сестер у США з погляду її багаторівневої ступеневої організації не набула належного розвитку у працях науковців.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження багаторівневості професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи в умовах ступеневої освіти в США.

Виклад основного матеріалу. Оскільки США є лідером світової економіки, досвід підготовки кадрів у цій країні заслуговує на особливу увагу. З одного боку, це лідерство базується на професіоналізмі працівників, тому американські досягнення в цій сфері, безсумнівно, становлять великий інтерес. З іншого боку, проблеми, які доводиться вирішувати в США, можуть виникнути і вже виникають в інших країнах, тому аналіз американського досвіду корисний і в цьому аспекті.

Згідно з визначенням, запропонованим у словнику термінів із загальної та соціальної педагогіки, багаторівневості освіти слід розуміти як організацію багатоступеняного освітнього процесу, що забезпечує можливість досягнення на кожному етапі того рівня освіченості, який відповідає можливостям і інтересам людини [2, с. 57]. Таким чином, багаторівневості освіти виявляється в тому, що фахівець може здобувати освіту поступово, рухаючись від нижчого рівня до вищого, при чому кожен з цих рівнів вважається завершеною ланкою професійної підготовки.

Загалом в основі сучасної світової освітньої моделі медсестри лежать такі основні принципи:

- опора на етику, ідеали, загальнолюдські цінності у процесі професійної підготовки;
- діагностика професійної придатності тих, хто прагне опанувати фах медичної сестри (належний соціальний життєвий досвід, наявність практики загального рівня розвитку, нахилів, здібностей тощо);
- єдність теоретичного і практичного компонентів професійної освіти (навчальними планами підготовки медичних сестер у багатьох країнах світу передбачено від 40 до 50 відсотків навчального часу, відведеного на практичну підготовку) [5, с. 35].

Як стверджує І. Махновська, порівнюючи системи підготовки медичних сестер у різних країнах, американська модель медсестринської освіти є комплексною. Програми основного ступеня розраховані на чотирирічне академічне навчання. Протягом цього періоду студенти отримують три дипломи із званнями ліцензованої практичної медсестри, дипломованої зареєстрованої медсестри (асоціативний диплом у медсестринстві)

та бакалавра медсестринства. Ступінь бакалавра медсестринства є найвищим досягненням у клініці. Проте для тих медсестер, котрі планують займатися наукою, існують і академічні курси для підвищення своєї кваліфікації. У системі професійної підготовки медичних сестер у США існує етап післядипломної освіти, в результаті якого студенти можуть отримати науковий ступінь магістра і згодом доктора філософії [5, с. 33-34].

Попри те, що в американській практиці підготовки фахівців, зокрема медичних сестер існує ступінь Associate Degree (середня медсестринська освіта), він, за твердженням А. Сторової, поступово відходить у минуле. Медсестри із середньою освітою можуть працювати так само, як медсестри з вищою освітою (BSN – Bachelor of Science in Nursing), проте вважається, що їхня кваліфікація нижча. Оскільки більшість лікарень прагнуть мати персонал високої кваліфікації, відбувається поступовий перехід лише на BSN. Спостерігається тенденція до того, що незабаром усі медсестри змушені будуть отримувати вищу освіту, а багато лікарень взагалі не приймають на роботу медичних сестер із середньою освітою. Окрім того, що в медсестер з вищою освітою вищий рівень зарплат, вони також мають більше можливостей для кар'єрного росту [4, с. 36].

Дослідниця особливостей професійної підготовки медичних сестер в умовах ступеневої освіти І. Махновська відзначає високу професійність медсестринської справи у США, що, на її думку, було досягнуто шляхом поступового методичного вдосконалення системи освіти медсестер [5, с. 34]. На гнучкість системи медсестринської освіти у США звертає увагу О. Ворожейкіна, котра зауважує, що для студентів-майбутніх медсестер у США відсутній ліміт для продовження навчання, яке може бути призупинене на будь-якому рівні. Ті студенти, котрі вирішують продовжувати навчання в галузі медсестринства, можуть одержати післядипломну освіту на отримання ступеня магістра медсестринства і доктора філософії. Навчання до отримання ступеня магістра триває від 18 до 24 місяців [1, с. 29]. Це дає можливість медсестрам-магістрам розширити діапазон своїх професійних можливостей. Так, медична сестра, котра має ступінь магістра, може виконувати професійні обов'язки в соціальній сфері та в громадській охороні здоров'я, перебувати на державній службі, провадити наукову і дослідницьку роботу медичної сестри-магістра, працювати у шпиталі, мати власну практику, працювати у страхових компаніях, в бізнесі та промислових компаніях (фармацевтика, медичне обладнання і устаткування, медичні торговельні компанії), юридичних фірмах, медичних видавництвах, для медичних веб-сайтів та рекламних агенцій, що рекламують медичні товари чи послуги, у відділах громадських зв'язків, професійних асоціаціях та ін.

Метою освітньої програми на здобуття докторського наукового ступеня є підготовка медичних сестер до керівних посад у медичному обслуговуванні, освіті й науково-дослідній роботі. Загальний термін навчання до отримання звання доктора філософії становить від 5 до 7 років [5, с. 34].

Як показує аналіз американської системи охорони здоров'я, медична сестра – один з най-

важливіших фахівців у роботі з пацієнтами. По-перше, професія медсестри є дуже затребуваною; по-друге саме попит породжує пропозицію: система медицини організована таким чином, що люди постійно звертаються по допомогу, а не займаються самолікуванням, що, за твердженням Ю. Гребеник, лише ускладнює роботу медичних працівників. Це одна з найсуттєвіших переваг американської системи надання медичної допомоги: люди не соромляться і не затягуються зі зверненням у лікарню [3, с. 463].

Важливим є той факт, що саме медична сестра є особою першого контакту з пацієнтом і саме вона знає повну картину стану здоров'я пацієнта, проводить основні ін'єкції, слідкує за змінами у стані здоров'я, спілкується безпосередньо з пацієнтом та його родичами.

Навчання медичних сестер відбувається, здебільшого, у коледжах. Основну спеціалізацію медсестри здобувають після складання ліцензованого іспиту. Як показує програма Колумбійського коледжу для підготовки медичних сестер, одними з важливих стандартів для одержання диплома є: фізичні здібності, швидкість реакції, розвинені органи чуття, комунікативні навички, розумові здібності, професійні навички, а також відсутність судимостей і наркозалежності [7]. Також слід зазначити, що характерною особливістю медсестринської освіти у США є розподіл медсестер на види: медсестра дипломована (RN) і професійна медсестра (LPN или LVN) [6]. Такий розподіл дозволяє чітко і регламентовано розподілити обов'язки між медичними сестрами [3, с. 464].

Поряд з традиційними бакалавріатом, магістратурою, аспірантурою й ступеням, що відповідають їм, американські ВНЗ пропонують велику кількість комбінованих програм, після закінчення яких можна отримати одразу кілька ступенів і дипломів. Саме комбіновані програми є однією з найяскравіших рис американської вищої освіти, що відрізняє її від освітніх систем інших країн.

Серед традиційних рівнів освіти, котрі пропонують ВНЗ США слід виокремити:

- асоційований ступінь (Associate Degree) – професійна кваліфікація, що приблизно відповідає кваліфікації випускника українського ВНЗ I-II рівнів акредитації (технікум). Може бути як самостійною програмою, так і зараховуватися як частина програми бакалавріату;
- бакалавріат, в результаті якого студенти здобувають ступінь бакалавра мистецтв (BA) або бакалавра наук (BS);
- магістратура, результатом якої стає здобуття студентами наукового ступеня магістра мистецтв (MA/AM) або магістра наук (MS/SM);
- аспірантура і здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) [8].

Також ВНЗ США можуть присвоювати ступінь із вказівкою предметної галузі: після закінчення бакалавріату, магістратури або аспірантури в педагогічній школі випускник отримує професійний ступінь BEd / MEd/ DEd та ін. професійних ступенів менше, ніж предметних галузей, проте все ж досить багато. Окрім традиційних програм у США існує кілька видів комбінованих програм, які іноді помилково вважають особливим видом ступенів:

- Joint degrees, JD – навчання у двох ВНЗ в рамках однієї програми;
- Double/ dual degrees – отримання двох дипломів в рамках однієї програм.

Основна мета комбінованих програм – формування фахівців, готових працювати в різних країнах світу, розвивати міжнародне співробітництво ВНЗ, допомагати студентам скоротити фінансові і часові витрати на навчання [8].

В системі освіти США існує ще одна окрема категорія медсестер – Nurse Practitioner (NP). Nurse practitioners навчаються три роки додатково до вищої освіти; такі медсестри мають повноваження діагностувати, виписувати ліки і призначати лікування, але з деякими обмеженнями. NP можуть займатися медичною діяльністю в межах конкретної спеціалізації. Наприклад, NP за спеціалізацією в гінекології і акушерстві можуть займатися лише акушерством і гінекологією. NP з геронтологічною спеціалізацією можуть діагностувати захворювання людей похилого віку і лікувати їх, але не мають права працювати з дітьми. Загалом, сфера повноважень NP обмежена, здебільшого, хронічними захворюваннями на стадії ремісії. Окрім того, їх діяльність не є повністю самостійною. В більшості штатів NP, попри те, що мають ліцензію, повинні працювати під керівництвом лікаря. NP працюють в таких галузях, як онкологія, геронтологія, акушерство і гінекологія, сімейна медицина, педіатрія, а також холистична медицина. Їх можна зустріти в амбулаторних центрах, клініках і стаціонарах [4, с. 37].

Досвід підготовки медичних сестер у вищих навчальних закладах США може стати підґрунтям для переосмислення системи профе-

сійної освіти медсестринських кадрів в Україні і побудови нової, більш ефективної системи, яка ґрунтуватиметься на принципах багаторівневості та ступеневості.

Висновки і пропозиції. Отже, нині сестринська справа і, відповідно, медсестринська освіта виходить на новий щабель свого розвитку. Закономірно, що найкращий рівень медсестринства спостерігається у найбільш розвинених державах світу, однією з яких є США. Зростання ефективності медичної допомоги за умови високого рівня освіти середнього медичного персоналу у США дає змогу проводити диференціювання сестринської діяльності, удосконалювати стандарти долікарської медичної допомоги, визначати і нормувати потреби пацієнта в медичних послугах, здійснювати контроль і облік медичної допомоги а, отже, раціонально і економно використовувати ресурси системи охорони здоров'я. Високий рівень професійної підготовки медичних сестер у США визначається добре структурованою і високоефективною системою професійної підготовки медичних сестер. Основна особливість медсестринської освіти у США, є її багаторівневості і ступеневості, завдяки чому студенти мають змогу здобувати освіту поступово, відповідно до своїх потреб і можливостей, рухаючись, таким чином, від найнижчої ланки – медсестри, котра може лише допомагати лікарю до найвищої – медичної сестри з науковим ступенем, котра має право займатися науковою діяльністю. Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів визначеної проблеми. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні основних форм, методів та засобів професійної підготовки медичних сестер у закладах вищої освіти США.

Список літератури:

1. Ворожейкина О. Л. Зарубежные системы образования: (США, Япония, Великобритания, ФРГ, Франция) / О. Л. Ворожейкина, Н. И. Давыдов, Е. Б. Покладок и др.; под ред. Ю. Г. Круглова. – Москва: Московск. гос. открытый пед. ун-т, 1996. – 168 с.
2. Воронин А. С. Словарь терминов по общей и социальной педагогике / А. С. Воронин. – Екатеринбург, 2006. – 135 с.
3. Гребеник Ю. С. Коммуникативная направленность учебных программ при подготовке медицинских сестер США / Ю. С. Гребеник // Матер. междунар научн.-практ. конф. «Образование XXI века». – Витебск: ВГМУ, 2014. – С. 463-465.
4. Егорова А. Практика медсестры в США / А. Егорова // Медицинская сестра. – 2012. – № 3. – С. 36-39.
5. Махновська І. Р. Професійна підготовка магістрів сестринської справи в умовах ступеневої освіти: автореф. дис...канд. пед. наук: 13.00.04 / І. Р. Мановська. – Житомир, 2015. – 312 с.
6. Book of majors 2014: Eighth Edition. – New York: The College Board, 2014. – 1368 с.
7. Undergraduate Curriculum Catalog: [Електронний ресурс] / Columbia College of Nursing. – Glendale, Wisconsin, 2014-2015. – 58 с.
8. Основные уровни и степени высшего образования в США [Електронний ресурс] // Education index. – Режим доступа: <https://www.educationindex.ru/articles/higher-education-in-the-usa/education-system-in-the-usa/osnovnye-stepeni-obrazovaniya-v-ssha/>

Пикон Е.С.

Global Professional Consulting, США

МНОГОУРОВНЕВОСТЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СЕСТРИНСКОГО ДЕЛА В УСЛОВИЯХ СТУПЕНЧАТОГО ОБРАЗОВАНИЯ В США

Аннотация

В статье описаны особенности ступенчатого образования и многоуровневой профессиональной подготовки будущих специалистов сестринского дела в США. Определена специфика понятия многоуровневого образования. Рассмотрены основные академические программы – традиционные и комбинированные, – предлагаемые высшими учебными заведениями США. Проанализированы возможности и этапы получения специальности медицинской сестры в США. Прослежена связь между качеством оказания медицинских услуг и уровнем профессиональной подготовки медсестер в учреждениях высшего образования США.

Ключевые слова: многоуровневое образование, ступенчатое образование, будущие специалисты сестринского дела, профессиональная подготовка будущих медсестер, образование США.

Pikon K.S.

Global Professional Consulting, USA

MULTIPLE-LEVEL SYSTEM OF FUTURE NURSING SPECIALISTS' PROFESSIONAL TRAINING IN CONDITIONS OF GRADED EDUCATION IN THE USA

Summary

The multiple-level system of future nursing specialists' professional training in conditions of graded education in the USA is described in the article. Specificity of the notion of multiple-level system of education is defined. The main academic programs – traditional and combined, – offered by higher educational institutions of the USA are considered. The possibilities and stages of obtaining a specialty of a nurse in the United States are analyzed. The relationship between the quality of medical services and the level of professional training of nurses in institutions of higher education in the United States has been traced.

Keywords: multiple-level system of education, graded education, future nursing specialists, training of future nurses, education in USA.